

Prof. Ing.arch. Ján SVETLÍK,CSc.
(urbanisticko-architektonická a pamätníková tvorba)

Prof. Ján SVETLÍK 1912 - 1997

V roku 2012 sme si spomenuli nedožitých sto rokov od narodenia Prof, Ing.arch. Jána Svetlíka,CSc. Na Ústave urbanizmu ÚP FA STU si na Prof.Svetlíka pamätajú starší učitelia, ktorí s nim často prichádzali do pracovného kontaktu. Aj v dôchodkovom veku sa aktívne zapájal do činnosti a diania vtedajšej Katedry urbanizmu a UP, či Katedier urbanisticko-architektonických súborov a zón, Katedry sídiel a Katedry tvorby krajiny a parkovej architektúry.

**Členovia Katedry urbanizmu a ÚP SvF SVŠT v Bratislave, Prof. T. Alexy, Prof. J. Svetlík, Prof. J. Kavan,
(1970, foto: archiv katedry)**

Prof. J.Svetlík odovzdáva vedenie Katedry urbanizmu SvF SVŠT v Bratislave Doc.Ing.arch. R. Šteisovi,DrSc. (1974, foto: archív katedry)

Napriek tomu, že Katedra urbanizmu a ÚP SvF SVŠT, (na ktorej Prof.Svetlík dlhoročne pôsobil ako vedúci, pedagóg a vedecko-výskumný pracovník), prechádzala rôznymi zmenami a reštrukturalizáciami, jeho osobnosť sa dlhodobo zafixovala a rezonuje aj v živote súčasného Ústavu urbanizmu a ÚP FA STU v Bratislave. Osobnosť a dielo si môžeme pripomenúť nasledovnými bibliografickými údajmi: ⁽¹⁾

- 1912 – narodil sa 1.februára 1912 v Hybiach, okr.Lipt.Mikuláš
- 1935-1940 – študoval na Českom vysokom učení technickom v Prahe (odbor architektúra a PS)
- 1940-1945 – pôsobil ako stredoškolský profesor na Vyššej škole stavebnej v Prešove
- 1945-1947 – bol vládny zmocnencom SNR pre obnovu vojnou zničených dedín a miest
- 1947-1949 – pracoval ako vedúci odboru regionálneho plánovania na Slovenskom plánovacom a štatistickom úrade v Bratislave
- 1950 – získal titul doktor Technických vied na SVŠT v Bratislave na tému: „Ľudové stavby na Slovensku“
- 1950-1952 – bol vedúci architekt I. smerného územného plánu mesta Bratislavy
- 1953-1956 – 1.predseda Zväzu slovenských architektov v Bratislave a 1.predseda Zväzu československých architektov v Prahe
- 1952-1960 - pôsobil vo funkcii docenta na Fakulte architektúry SVŠT v Bratislave
- 1958-1960 – dekan Fakulty architektúry a pozemného stavebníctva SVŠT v Bratislave
- 1960 - bol menovaný za profesora na Katedre urbanizmu a územného plánovania SVŠT v Bratislave
- 1960-1974 – pracoval ako vedúci Katedry urbanizmu a územného plánovania Fakulty architektúry SVŠT v Bratislave
- 1958-1960 – získala titul: laureát štátnej ceny za pamätník Slavín v Bratislave (Pamätník padlým sovietskym hrdinom na Slavíne v Bratislave, spolupráca: národný umelec Pribiš,R.-Kostka,J.-Snopek,L.-Bárfay,T.-Kulich,J.-Kern,J.-Trizuljak,A.-Castiglione,D.)
- 1961-1963 – prodekan Stavebnej fakulty SVŠT v Bratislave
- 1970-1974 – člen Kolégia pre výstavbu SSR
- 1974-1976 – predseda komisie pre výstavbu Vysokých Tatier
- 1974 – dostal čestnú plaketu Zväzu slovenských architektov za tvorivé výsledky v oblasti architektúry a urbanizmu
- 1970 – udelená pamätná plaketa Zväzu slovenských výtvarných umelcov za rozvoj slovenského výtvarného umenia na Slovensku
- zomrel 8.decembra 1997

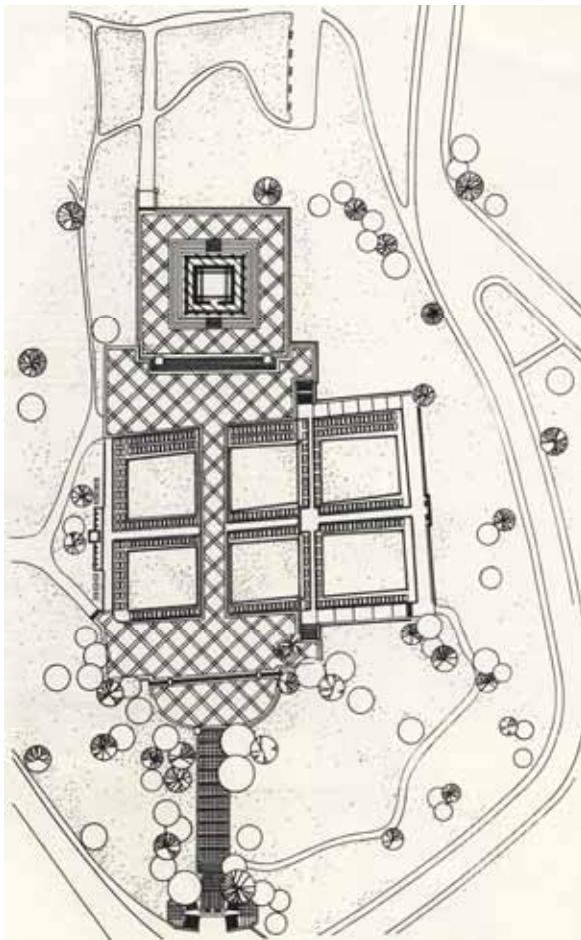
Okrem uvedených štatistických údajov je potrebné spomenúť najmä samotnú urbanisticko-architektonickú tvorbu a teoretické diela a pedagogické pôsobenie na SvF a (od roku 1976) aj na Fakulte architektúry SVŠT (neskoršie STU) v Bratislave.

Profesor Ján Svetlík vytvoril nasledovné teoretické diela v oblasti stavby miest : (1)

- Ľudové stavby na Slovensku (Doktorská dizertačná práca), 1950
- Metodika a technika územného plánovania - dočasná učebnica, Nakladateľstvo SVŠT v Bratislave, 1961
- 320 hesiel z urbanizmu a územného plánovania - Technický náučný slovník, Vydavateľstvo ALFA, Bratislava, 1966
- Stavba miest, dočasná učebnica, nakladateľstvo SVŠT v Bratislave, 1968
- Mesto Lipt.Mikuláš a jeho rozvoj v novej územnej organizácii okresu
- Zborník vedeckých prác Stavebnej fakulty SVŠT v Bratislave, 1968
- Stavba miest - ekonomické ukazovatele, dočasná vysokoškolská učebnica, spolupráca: Švecová, Dagmar, Nakladateľstvo SVŠT v Bratislave, 1974
- Plánovanie a výstavba miest a obcí, vysokoškolská učebnica, nakladateľstvo ALFA, Bratislava, 1978, Urbanizmus I., dočasná učebnica, Nakladateľstvo SVŠT, Bratislava, 1979

SLAVÍN

Najvýznamnejším dielom Prof.Svetlíka je **Slavín** (1958-1960, za výstavbu ktorého sa stal Laureátom štátnej ceny) - pamätník padlým hrdinom druhej svetovej vojny v Bratislave. Na projekte spolupracovali: národný umelec Pribiš,R.-Kostka,J.-Snopek,L.-Bártfay,T.-Kulich,J.-Kern,J.-Trizuljak,A.-Castiglione,D.

Bratislava - Slavín - pôdorys, ilustračné foto

Bratislava - Slavín vo vnútornom obraze mesta - pohľad zo Šancovej ulice

Predstavitelia mesta Bratislavy vypísali v roku 1946 súťaž na umiestnenie a výstavbu primeraného cintorína pre vojakov, ktorí padli v bojoch, keď vrcholila druhá svetová vojna. Mŕtvi boli najprv pochovávaní v parkoch Bratislavy a v bezprostrednom okolí miest, kde padli. Hroby s pietnymi náhrobkami v týchto polohách však boli len dočasným riešením. Situácia si vyžiadala dôstojnejšie riešenie a hľadanie miesta pre ich odpočinok. Preto bola vypísaná urbanisticko-architektonická súťaž, ktorej cieľom bolo vyriešenie cintorína (kde malo byť pochovaných vyše 6.400 padlých vojakov z druhej svetovej vojny). Súťaže sa zúčastnili najvýznamnejší slovenskí architekti, sochári a výtvarníci. Konečná voľba pre lokalizáciu pietneho miesta padla na vedľajší výbežok pahorku „Strážca“ tesne nad hlavným mestom Bratislava, neďaleko už existujúceho pamätníka vojakov z prvej svetovej vojny (ktorí padli v rokoch 1914-1918) na Murmanskej výšine. Na vrchole tohto výbežku sa rozprestierali staré bratislavské záhrady a na neplodných miestach bol porast karpatských borovic, javorov a ďalších nálatových drevín. Architekt prof. **Ján SVETLÍK** (návrh ktorého zvíťazil v predmetnej urbanisticko-architektonickej súťaži), vypracoval výraznú krajinársko-architektonickú kompozíciu so zámerom vyjadriť hlbokú ideovosť pietneho miesta odpočinku obetí fašizmu. Výber miesta a úprava terénu sa uskutočňovali veľmi citlivo s ohľadom na dané prírodné podmienky a terénny reliéf. Zo spolupráce architekta so sochármi, výtvarníkmi, záhradníkmi architektmi a krajinármi vyrástol na bratislavskom Slavíne skutočne dôstojný koncept monumentálneho pamätníka a cintorína vojakov, obetí druhej svetovej vojny.

Pamätník Slavín - dominanta, týčiaca sa nad Bratislavou, vnímateľná a viditeľná z mnohých pohľadov a priehľadov, bola zrealizovaná, dokončená a odovzdaná verejnosti pri príležitosti 15.výročia oslobodenia mesta Bratislavy dňa 3.apríla 1960. Pamätník a cintorín tvoria jeden celok, sú dominantou hlavného mesta SR. Prírodný priestor dotvorili diela architektov a výtvarných umelcov ako napr. Snopek,L.- Kostka,J.- Pribiš,R.- Kulich,J.- Bartfay,T.- Trizuljak,A.- Kern,J.

Na planine s plochou takmer 10.000 m² vznikol parkovo úpravený priestor, vhodne zakomponovaný do pôvodného prírodného prostredia. Vstupnú časť do areálu tvorí monumentálne schodisko s reliéfom na prvom odpočívadle a so sochami v hornej časti. Na tento priestor nadväzuje pietna časť - vlastný cintorín so šiestimi hromadnými a mnohými individuálnymi hrobmi, s kvetinovou výsadbou a záhonmi ruží.

Samotný pamätník je situovaný na zvýšenom plató v osi hlavného nástupu a je riešený monumentálne. Tvorí ho obradná sieň obklopená portikom a prevýšená štíhlym pylónom, na vrchole ktorého je socha víťazného vojaka. Pilón siaha do výšky 42 m a socha vojaka je vysoká 9 metrov.

Slavín, ktorý svojím umeleckým riešením symbolizuje fakt historickej udalosti, zovšeobecňuje jej význam v širšom kontexte, než akým boli samotné skutočnosti bojov o mesto Bratislavu. Už od počiatku sa prirodzene dával dôraz na urbanisticko-architektonické stvárnenie pamätníka, ktorého neoddeliteľnou súčasťou malo byť aj jeho sochárske dotvorenie.

Vlastná myšlienka vybudovania Slavína sa rodila a upresňovala v slede viacerých rokov, boli pre autorov už k dispozícii zovšeobecniteľné (ako aj vlastné) - tvorivé skúsenosti z výstavby pamätníkov podobného charakteru na území Slovenska.

Karol Kahoun v Zborníku z Výstavy : Monumentálna tvorba na Slovensku ⁽³⁾ v roku 1983 napísal: „Tak ako skúsenostnou základňou sa pre definitívny riešiteľský kolektív stávali jednotlivé kolá vlastnej súťaže, zameranej na ideové, architektonické a umelecké dotvorenie Slavína v Bratislave, pričom sa im

ponúkali súčasne už aj poznatky z veľkých, doteraz realizovaných, alebo okolo roku 1960 dokončovaných pamätníkov na Slovensku napr.: Pamätník pri Dukle, vo Svidníku, v Priekope, v Prievidzi, v Partizánskom, v Lubine, na Jankovom Vŕšku. Tieto príklady nastolili problematiku urbanistického zhodnocovania pietneho priestoru a výstavby pomníka jednak vo voľnej krajine, ale aj jeho situovanie v mestskom interiéri. Jednotliví autori sa v týchto dielach zamerali v prvom rade na vlastné architektonické zvládnutie úlohy vytvorenia pamätného miesta. Sochársky prejav bol použitý ako doplňujúci článok dispozične organizovaného celku (napr. Pamätník Sovietskej armády vo Svidníku z roku 1954), v druhom rade boli pamätníky koncipované čiste sochársky, prípadne ako súhra obidvoch zložiek bez ohľadu na realizačnú mieru toho či onoho pamätníkového typu (napr. Pamätník odboja v Prievidzi, Legenda o práci a boji v Priekope, Pamätník francúzskych partizánov na Strečne a pod.“⁽³⁾).

V prvom prípade sa pamätník riešil ako nová dominanta v teréne. Jeho kompozícia sa sústredila na terénne úpravy, riešené vo vzťahu k ústrednému architektonickému motívu. Zvyčajne sa používal pylon ako hlavná dominanta architektonickej skladby, ktorého funkčnej povahe je vlastný symbolický akcent. V obsahovej náplni je motív pylonu do značnej miery indiferentný z hľadiska času z i z pohľadu konkrétnej udalosti, ku ktorej sa pamätník, pomník či pietne miesto viaže. Preto sa jeho symbolická úloha konkretizovala zvyčajne pomocou sprievodného plastického článku.

V druhom prípade sa výtvarné riešenie presúvalo na sochárske dielo a najmä u mestských pamätníkov (t.j. pamätníkov umiestňovaných vo vnútornej urbanisticko-architektonickej štruktúre mesta), sa nosným výrazovým komponentom stalo vlastné súsošie (ako príklad možno uviesť už spomínaný pomník v Partizánskom, ale tiež pomníky v Žiline, Nitre, Trnave, neskoršie v Bratislave na námestí SNP a pod.).“³ Pochopenie a zhodnotenie objektívnych podmienok pamätného a pietneho miesta bolo však vo všetkých prípadoch základným predpokladom úspešnej realizácie pamätníka.

Tvorba pomníkov a pamätníkov, uskutočňovaná na celom území Slovenska, sa v závislosti od invenčných predpokladov neustále rozvíjala, obohacovala, pretvárala. Vytváral sa akýsi typologický, typový a typizačný model, no tiež „modul“ mnohých už uskutočňovaných i realizovaných riešení.

Ideová, urbanistická, architektonická a sochárska súhra pri realizácii Slavína v Bratislave po odhalení v roku 1960 sa stala vyjadrením pochopenia zákonitostí pôsobenia dominanty vo vnútornom i vonkajšom obraze mesta a úlohy monumentu s priaznivým zapájaním sochárskych diel.

Prakticky všetci členovia autorského kolektívu pod vedením Prof.Svetlíka (v rámci svojej účasti a osobného prínosu) pretavili svoje vlastné skúsenosti z tvorby vyššie uvádzaných príkladov realizácií slovenských pomníkov a pamätníkov do jednotnej osnovy tkaniva urbanisticko-architektonického a krajinárskeho konceptu nielen samotného priestoru Slavína, ale aj do konceptu mesta Bratislavy ako celku.

SNR vyhlásila v roku 1961 pamätník Slavín v Bratislave za národnú kultúrnu pamiatku

Slavín

Bratislava - Slavín

výtvarné dotvorenie - reliéf pri vstupe, plastiky, sadové a parkové úpravy areálu (foto: archív, Čúrna, J.)

Použitá literatúra:

- ¹ Odborné stretnutie s dielom a osobnosťou Jána Svetlíka, Fakulrta architektúry SVŠT v Bratislave, súborný zôšit zostavil: Doc.Ing.arch.Peter Gál,CSc., Bratislava, marec, 1987
- ² Prof. Ján Svetlík - rodnému Liptovu: Zborník z Výstavy prác autora, Galéria P.M.Bohúňa, Lipt.Mikuláš, 1982
- ³ Kahoun, Karol: Zborník z Výstavy : Monumentálna tvorba na Slovensku, Vydavateľstvo Tatran, Bratislava, 1983 , str. 8-12
- ⁴ www.Slavín.sk
- ⁵ Dekan, Ján, akademik, In: Prof. Ján Svetlík - rodnému Liptovu: Zborník z Výstavy prác autora, Galéria P.M.Bohúňa, Lipt.Mikuláš, 1982, post scriptum k jubileu Jána Svetlíka
- ⁶ Svetlík, Ján: Plánovanie a výstavba miest a obcí, Vydavateľstvo ALFA, Bratislava, 1978, ISBN 63-551-78

Na základe dostupných materiálov spracovala:
 Ing.arch.Čúrna, Janka, PhD., ÚU a ÚP FA STU v Bratislave
 V Bratislave, marec, 2014